

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Харьковское областное историко-археологическое общество

ПРОБЛЕМЫ ИСТОРИИ И АРХЕОЛОГИИ УКРАИНЫ

МАТЕРИАЛЫ

VII Международной научной конференции

28–29 октября 2010 года

Харьков
ООО «НТМТ»
2010

УДК 93/99

ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)

П78

Художник *С. Э. Кулинич*

П78 **Проблемы истории и археологии Украины: Материалы VII Международной научной конференции (Харьков, 28–29 октября 2010 г.).** — Харьков: ООО «НТМТ», 2010. — 96 с.

ISBN

УДК 93/99

ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ УКРАЇНИ

Матеріали VII Міжнародної наукової конференції

28–29 жовтня 2008 року

Відповідальний за випуск *С. В. Д'ячков*

Художній редактор *С. Е. Кулинич*

Комп'ютерна верстка *Ю. І. Цитковська*

Коректор *І. Л. Д'яченко*

Свідоцтво ДК № 1748 від 15.04.2004

Підписано до друку 20.10.2010. Формат 60×84/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 12,09. Наклад 300 прим.

ТОВ «НТМТ». пр. Леніна, 58, к. 108, м. Харків, 61072

ISBN

© Колектив авторів, 2010

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харківське обласне історико-археологічне товариство

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної наукової конференції

28–29 жовтня 2010 року

Харків
ТОВ «НТМТ»
2010

УДК 93/99

ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)

П78

Художник *С. Е. Кулинич*

П78 **Проблеми історії та археології України: Матеріали VII Міжнародної наукової конференції (Харків, 28–29 жовтня 2010 р.).** — Харків: ТОВ «НТМТ», 2010. — 104 с.
ISBN

УДК 93/99

ББК 63.4(2)26+63.4(2)273+63.3(0)3+63.4(0)44+63.4(2)43+63.3(2Ук52)

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ УКРАЇНИ

Матеріали VII Міжнародної наукової конференції

28–29 жовтня 2010 року

Відповідальний за випуск *С. В. Дячков*

Художній редактор *С. Е. Кулинич*

Комп'ютерна верстка *Ю. І. Цитковська*

Коректор *І. Л. Д'яченко*

Свідоцтво ДК № 1748 від 15.04.2004

Підписано до друку 20.10.2010. Формат 60×84/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 12,09. Наклад 300 прим.

ТОВ «НТМТ». пр. Леніна, 58, к. 108, м. Харків, 61072

р. Дон. Раскопки проводились на 12 стоянках. Все памятники многослойные, зачастую со смешением материалов в наслоениях стоянок. При этом есть памятники с мощным культурным слоем. Особенно в этом плане выделяется поселение Ксизово 6, с общей вскрытой площадью 253 кв. м. Это многослойный памятник, где среди материалов неолита — РЖВ и позднеримского времени, 13-ти погребений неолита-бронзы выявлены фрагменты приблизительно от 100 энеолитических сосудов, подавляющая часть которых принадлежит среднестоговской культуре.

Репинская культура на Верхнем Дону представлена 52 памятниками, 27 из них располагаются на пойменных останках рек, 11 — на низких надпойменных террасах, 12 — на высоких мысах рек. Четыре поселения находились на р. Матыра (левый приток р. Воронеж), 45 на р. Воронеж (23 на правом берегу, 22 на левом), три на правом берегу р. Дон. Раскопки проводились на 21 памятнике. На поселении Васильевский Кордон 17 выявлено погребение взрослого мужчины, вытянутое

на спине головой на север-северо-восток. Правая ступня его находилась на левой. Руки лежали вдоль тела. Кисти отсутствовали. Две пальцевые фаланги находились на тазу погребенного. Нижняя челюсть разрушена, видимо землеройными животными. В районе макушки погребенного лежало медное изделие (пронизка) длиной 7 мм, округлое в сечении диаметром 2 мм. Слева у головы погребенного находился кремневый наконечник стрелы с выемкой в основании, также слева, около таза, кремневый наконечник подромбической формы. У правого локтя находилась вбитая в землю крупная кость длиной 12 см. Справа, у черепа находился клык некрупного хищного животного.

Таким образом, Верхнее Подонье являлось одной из важнейших территорий энеолитического мира, на которой проходило становление и развитие многих культур этого времени. Без понимания происходивших здесь событий невозможно в полной мере понять и оценить все процессы, происходившие на огромном пространстве Восточной Европы в энеолитическую эпоху.

І. А. Сніжко (Харків)

ПАЛЕОЛІТ ХАРКІВЩИНИ: ВИПАДКОВІ ЗНАХІДКИ ТА ПРИКРІ ПОМИЛКИ

Пошуки палеоліту на Харківщині, протягом всього часу, що вони велися, залежали від двох факторів: цілеспрямованості та випадковості. Наслідком дії першого фактору стало відкриття у 1920–1930 рр. М. В. Сібіловим цілої низки пам'яток в середній течії Сіверського Дінця та відкриття і дослідження експедицією Харківського історичного музею стоянок-майстерень біля с. Синичино та с. Кам'янка. Цим пам'яткам присвячено багато публікацій і всі бажаючі можуть з ними ознайомитись. Випадкові знахідки непередбачувані і часто їх роблять люди, що не є фахівцями з даного періоду.

Протягом останніх років надійшло кілька повідомлень про знахідки артефактів палеолітичного часу. До фондів Харківського історичного музею у 2004 р. включено трьохплощадковий нуклеус, виготовлений з світло-сірого кременю, вкритий білою патиною. Знахідку було зроблено К. І. Бакуменко поблизу с. Настасівка Лозівського району, на полі поблизу ставка. Інших виробів з кременю тут зафіксовано не було. Нуклеус можна впевнено датувати пізньопалеолітичним часом.

На території Нововодолазького району між с. Палатки та с. Комінтерн В. В. Дідиком було знайдено масивний скол з двоплощадкового призматичного нуклеусу. Він вкритий молочно-білою патиною і має ділянки кальцитових патьоків.

До Харківського історичного музею В. В. Дідиком було передано малюнки речей, знайдених А. І. Шеметом поблизу с. Сидори Зміївського району навесні 1962 р. Знахідку зроблено на території скіфського поселення, розташованого в верхній частині балки між дорогами на Зміїв та Таранівку. На малюнку — три пластини та різець на куті зламаной пластини.

За повідомленням М. І. Саяного, у відслоненнях балки поблизу с. Гайдари Зміївського району було знайдено патинований кремій (нажал, самі речі до

музею передані не були).

Ці випадки об'єднують те, що знахідки зроблено в місцях, де поблизу немає виходів кременю. Отже, є перспективи для пошуку палеолітичних пам'яток за межами «традиційного» району від Балакліє вниз за течією Сіверського Дінця.

Випадки, коли не фахівці з палеоліту звертають увагу на крем'яні патиновані артефакти, гідні подяки та заохочення. Натомість викликає стурбованість ситуація, коли до навчальних посібників з краєзнавства закрадаються прикрі помилки. Найбільш показовим є приклад з «палеолітичною» пам'яткою поблизу Богодухова. Мова йде про досліджену І. Ф. Левицьким у 1935–36 рр. фауністичну пам'ятку біля цегельного заводу. Тут у кар'єрі на глибині 5 м в шарі щільного жовтувато-бурого суглинку було виявлено кістки мамонта, носорога, бика та дрібних тварин. Фауністичні рештки знаходились у вимоні, завширшки 22 м, простеженої в довжину на 70 м. Показово, що пам'ятка розташована в балці, що гирлом виходить в заплаву р. Мерла, з правого боку. Автор досліджень чітко і вичерпно описав геологічні умови залягання кісток, зазначивши: «Крем'яних або кістяних знарядь знайдено не було». Отже, йдеться про фауністичну пам'ятку плейстоценового часу, що виникла внаслідок перевідкладення кісток загіблених тварин річковою течією. Факти, що вказували б на участь людини у формуванні цих відкладів, відсутні.

До цієї категорії треба віднести також повідомлення про знахідки кісток мамонта біля сел. Печеніги та с. Нижній (Старий) Салтів (О. С. Федоровський), смт. Андріївка (І. Ф. Левицький). В усіх цих випадках немає жодних свідчень про будь-які артефакти.

Отже, не можна ототожнювати місця знахідок плейстоценової фауни з археологічними об'єктами палеолітичного часу.